

POLİTİK SÖYLEM VE TEKNİKLER ÜZERİNE¹

ON THE POLITICAL DISCOURSE AND TECHNICS

Doç. Dr. Azize Serap TUNÇER

Ahi Evran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
Kırşehir

ÖZET

Bugün politikacılar açısından aşılması en güç problemlerden biri oluşturmaya çalıştıkları imaj ile halk gözünde oluşmuş olan imajın çakıştırılabilmesidir. Siyasal iletişimde, varolan politikalara kamuoyunun desteğini sağlamak amacıyla sunulan ve karşılıklılık içeren, politikacının belirgin bir siyasal görüşü sözkonusudur. Küreselleşen dünyada sosyo-ekonomik ve siyasal değişimler, vatandaş ve politikacı ilişkilerini yeniden tanımlamaktadır. Buna paralel olarak vatandaşların, kamu görevlilerinden ve hükümet politikalarının kurgulayıcısı olan politikacılardan talepleri de değişmektedir. Devlet ve vatandaş ilişkilerinde bireysellik ve yakınlığın ön plana çıkması, politikacı pazarlamanın davranışsal boyutunun önem kazanmasına neden olmuştur. Yandaşları politik liderlere bağımlı hale getirmede en önemli sosyo-psikolojik değişkenlerden bir tanesi güvendir. Gelişmiş modern demokrasi ve çağdaş yönetim politikaları için gelecek odaklı bakış açısı edinmek ve yeni açılımları hızlandırmak önemlidir. Teknolojik gelişmelerin politika alanındaki en önemli etkileri; coğrafi sınırları ortadan kaldırması, yeni halka ilişkiler tarzlarının yaratılmasına ve yeni yönetim fırsatlarına olanak sağlamasıdır. Teknolojik gelişmeler ve bilgi sistemlerine geçişle, klasik diplomasi anlayışından dijital diplomasiye geçiş sağlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Politik söylem, halkla ilişkiler, diplomasi, medya, teknolojik yenilikler

ABSTRACT

Today, one of the major problems, facing politicians, is to overlap the image, for the creation of which they are exerting efforts, and the image, which is perceived by people. In political communication, there is an interaction process in which a certain political opinion's of politician, for making public attempts to support to existing policies. In the globalising world socioeconomic and political changes redefine the relationships between citizen and politicians. Accordingly the requests of citizens from government stuffs and as a constructors of government policies of politicians have also changed. The fact that in citizen relations of government individualism and closeness have come into the front has led to an increasing importance attached to the behavioural dimension of marketing. Trust is one of the most important socio-psychological factors which can make politic supporters dependent on the political leaders. For the improved modern democracy and for contemporary administrative policies, gaining future oriented approaches and giving momentum to the new initiatives are of vital importance. The most important impacts of technological innovation in political area is the removal of the geographical constraints; creation and development of new public relation styles and provision of new managing opportunities. A transition from classical diplomacy to digital diplomacy has been achieved through to transition to technological developments and information systems.

Key words: political discourse, public relations, diplomacy, media, technological innovation.

1. GİRİŞ

Siyaset, insan yaşamının en temel olgularından biridir. Barthes ironik bir yaklaşımla, “İnsan siyaset nesnesi ya da öznesi olmalıdır; başka seçenek yoktur; biri ya da öbürü olmamak veya her ikisi birden olmamak diye bir şey sözkonusu olamaz; demek ki, siyaset yapmak kaçınılmazdır; üstelik de ne ölçüde siyaset yapacağını belirlemek bile kişinin kendisine düşmemektedir” demektedir (Barthes, 1998: 66-67). Kuşkusuz Barthes’ın değindiği kadar herkes siyaset içerisinde olsa da² bu işi bir meslek olarak yerine getiren yaygın bir kesim de bulunmakta ve onlar için siyasi etkinliğin en önemli aracı, “siyasi söylem” olmaktadır.

Siyasi özellikten ayrı olarak dilin söylemdeki etkisi kuşkusuz çok önemlidir. Her tür söylemde işerilmiş dil, hem birey hem de toplum için önemli işlevler üstlenmiş bir araçtır. Öncelikle, “dil bizi

¹ Bu çalışma Ahi Evran Üniversitesi BAP Ofisi tarafından FEF.A4.18.036 no.lu proje ile desteklenmiştir.

² “Kim olursanız olun ya da kim olmak isterseniz isteyin, politikayla ilgilenmeyebilirsiniz ama politika sizinle ilgilenir” (Berman, 292)

duyumlarımızın hapishanesinden bağımsızlaştırır” (Eagleton, 1999: 91-92). Bu bağımsızlık, duyumlarımızın paylaşılması ve değerlendirilmesine yarar ve insanın, hem zeka hem de zihin bağlantıları nedeniyle varolur (Chomsky, 2002: 26-27). En önemli iletişim aracı olan dilin siyasi söylemdeki rolü ise kitleleri etkilemek ve yönlendirmede etkinliğe ve güce sahip oluşu ve aynı nedenle en hassas yaklaşımların gösterilmesi gereken bir alan olmasıyla açıklanabilir.

Çalışma, siyaset- söylem ilişkisini, ağırlıklı olarak günümüz değişimlerinden izlemekte ve yer yer tarihsel perspektiften günümüze değerlendirmeler yapmak suretiyle; siyasetin değişen dinamiklerini ele almaktadır. Böylece çalışma, tarih ile bugünü bağlayan köprüyü de karşılaştırmalı olarak kurmaya çalışmaktadır.

2. SİYASET VE SÖYLEM İLİŞKİSİ

Siyasetin en temel hedefi, devlet yönetimine talip olmaktır. Bu “yönetim”, hem dış hem de iç odakları dikkate alınarak kurgulanır. Platon, yöneticinin devleti koruma özelliğine vurgu yaparak, onların “dostlarımızın kötülük isteklerini, düşmanlarımızın da kötülük imkanlarını önleyen kimseler” (1992: 104) olmaları gerektiğini belirtir. Devleti koruma olgusu sadece savunmacı bir duruş değil, aynı zamanda çıkar çatışmaları karşısında kaynakları adil paylaşırabilme konusunda aktif bir rolü de gerektirir.

Bu rolün gerektirdiği “erdem”ler, Aristo’dan beri dile getirilen bir kavram olarak, pek çok değere dayandırılmıştır. Montesquieu tarafından ise Kanunların Ruhı’nun başında: politik olarak erdemli bir kişinin, “ülkesinin kanunlarını seven ve kanunların sevgisiyle hareket eden kişi” şeklinde tanımlandığı belirtilmektedir (Berman, 2011: 60). Öyle ki erdem yokluğu, hatta demagoji/söylem uzmanlığı ile varmış gibi işlem yapılması, siyasetin her zaman dikkate alınması gereken yönüdür. Siyasal iletişimde, varolan politikalara kamuoyunun desteğini sağlamak amacıyla sunulan ve karşılıklılık içeren, politikacının belirgin bir siyasi görüşü sözkonusudur. Ancak Steinberg ve Austern’in ifadesiyle, “hepimiz için her zaman varolan tehlike, erdem ve ahlakın saygınlığa bürünmüş demagoglarca bozulmasıdır” (1995: 152-153).

Demagoji kavramı, siyasi söylemi incelerken mutlaka ele alınması gereken bir terim olup; içinde türlü ölçüde “yalan” bulunan söylemi içerir. Ancak günümüzde bilgi edinmenin kolaylaştığı bir çağda yalanın, hem yaygınlaştığını hem de sıradanlaştığını düşünen Adorno, “kimsenin kimseye inanmadığı, herkesin her şeyin içyüzünü bildiği” bir çağda yalanın da amacının değiştiğini öne sürmektedir. Ona göre bu verili koşullarda yalan söyleyenin asıl söylemek istediği, “karşısındaki insana da onun kendisi hakkındaki düşüncelerine de kayıtsız olduğunu hissettirmektir”. Yazar, sözkonusu kayıtsızlıkla kişinin, “kendi çevresinde buz gibi bir atmosfer oluşturarak, bu atmosferin sığınağı içinde semirmesini sağlayan bir küstahlık yöntemi” edindiğine (1998: 31) dikkat çekmektedir. Bu olgunun siyasetçi demagog için yeni olan yönü, eskiden halk karşısında “küstah görünmeme”ye dönük politik tavrının, bugün değiştiği ve seçmenin gözünün içine bakarak söylediği yalanlarla, onlara olan üstünlüğünü bir kez daha pekiştirebilmesinde yatmaktadır.

Zizek ise yalanın alenileşmesi olgusuna kuşkuyla yaklaşarak, “Kant’ın da durmaksızın vurguladığı gibi en kötü tiranın dahi, bir yandan kendi servet ve refahının peşinde koşarken, kamusal düzlemde insanların iyiliği için çalışıyormuş gibi yaptığını ve kamusal düzlemde açık açık ‘bu kanunu düşmanlarımı ezme ve servetimi artırmak için çıkarıyorum’ diyemeyeceğini” (2007:287) belirtir.

Hepimizin karşılaştığı otoriter kimliğin popülist söylemdeki başarısını, kendisini kitlelerle özdeşleştirmesinde bulur ve örneğini şöyle verir: “Kendi başıma ben bir hiçim: tüm gücüm sizden kaynaklanıyor, ben yalnızca sizin en derin arzu ve isteklerinizin vücuda geliyiyim. Sizdeki köklerimi yitirdiğim an tümüyle yok olur giderim.” Bu söylem kurgusunun, “tüm meşruiyeti, halkın saf bir hizmetkârı olarak işgal ettiği konumdan kaynaklanır. Sahip olduğu rolü tevazuuyla küçülttüğçe ve araçsallaştırdıkça halkın yani asıl efendinin arzularını ifadelendirmekten ve gerçekleştirmekten başka hiçbir işlevi olmadığını vurguladıkça, buna mukabil olarak daha dokunulmaz ve her şeye kadir bir

hale gelir; zira ona yapılan her saldırı nihai kertede halkın kendisine ve halkın içten içe beslediği özelemlere yapılmış bir saldırdır” (2007:234)³.

Ancak bu konudaki en temel katkı, liberalizmin büyük düşünürü Hayek’e aittir. Hayek asıl olarak “komünizm-kölelik” ilişkisi kurduğu çalışmasında, otoriter yöneticinin kendi kitlesini nasıl “yaratacağı” ve yönlendireceği konusunda 2 temel noktayı önerir. Birincisi “kitle” oluşturmak, toplumun en alt kesimlerinde daha mümkündür ve ikincisi heyecanları yönetebilmek için mutlaka “biz ve onlar” algısı yaratmak; böylece yaratılan ortak düşman sonrasında taraftarları birleştirmek zor olmayacak ve diğer tüm eleştirel alanlar için otomatik bir savunma refleksi üretilmiş olacaktır:

“Potansiyel diktatör için, kendine özgü sağlam düşünce sistemi gelişmediği için kulağına düzenli aralıklarla ve şiddetle tekrarlandığında, hazır mamul değerleri aynen almaya amade, uysal ve saf insan yığınlarının desteğini kazanmak, artık sorun olmaktan çıkmıştır. Desteği kazanılacak olan bir grup, fikirleri yeterli netliğe ulaşamadığı için kolaylıkla yeniden ve istenilen doğrultuda şekillendirilecek, heyecan ve tutkuları da zaten yeterince kabartıldığından totaliter partinin saflarına katılarak onu kısa zamanda genişletmeye başlayacaktır. Başarılı demagogun, taraftarlar ordusunu homojen bir yığın haline dönüştürme çabası ile toplumda negatif ayıklama diyebileceğimiz sürecin üçüncü aşamasına gelinmiştir. Genellikle, insanları pozitif misyon programlarından çok negatif programlar üzerinde, söz gelimi, zenginlere husumet veya düşmana karşı kin yaratarak örgütlenme gibi çizgiler üzerinde birleştirebilmek kolaylığı adeta bir insan doğası yasadır. ‘Biz’ ile ‘Onlar’ arasındaki çelişki, grup dışındakilere karşı ortak bir savaş hedefi, bir grubu belli bir akide çerçevesinde en fazla kaynaştıran temel temadır. Bu, geniş halk yığınlarının sadece politik desteğini değil, kayıtsız şartsız sadakatini isteyen kişiler tarafından daima uygulanan bir yöntem olagelmıştır” (Hayek, 2004: 188).

Özetle, bugün demagojiyi kullanmaktan kaçınmak isteyen politikacılar açısından aşılması en güç problemlerden biri, oluşturmaya çalıştıkları imaj ile halk gözünde oluşmuş olan imajın çakıştılabilmesidir. Bunun yanı sıra küreselleşen dünyada sosyo-ekonomik ve siyasal değişimler, vatandaş ve politikacı ilişkilerini yeniden tanımlamakta ve buna paralel olarak vatandaşların, kamu görevlilerinden ve hükümet politikalarının kurgulayıcısı olan politikacılardan talepleri de değişmektedir.

3. SİYASETİN ÖZELLİKLERİ

Özellikle değişim süreçlerindeki rolleri nedeniyle, siyasetin özelliklerinde 4 değişim periyodu ele alınmalıdır. Bunlar,

1. Uzlaşma Olanığı
2. Politika Ötesi
3. 3-Taleplerde Değişim
4. 4-Siyasetin Mekanında Değişimdir.

3.1. Uzlaşma: Politik Mücadele Paralaksı

Siyasetin birincil önceliği, çatışan çıkarlar arasında uzlaşma yaratma araç ve yollarını üretmesidir. Ancak uzlaşması gereken doğruların her zaman çakışmadığını düşünenler de vardır. Bunlardan biri olan Zizek, dünyayı anlama çabasında, “paralaks yarık” adını verdiği; “iki birbiriyle uyumsuz olguyu aynı düzeye koyma yanılması”, “aralarında sentez ya da dolayımın olanaksız olduğu iki nokta arasında sürekli perspektif kaydırarak görülebilen fenomenler” ya da kabaca “minimal fark” olarak adlandırabileceğimiz noktaya dikkat çekerken; “politik mücadelenin de aslında antagonizmalar ve sosyoekonomik gerçeklik etrafındaki yarık çevresinde döndüğünü” ileri sürer (Zizek, 2014: 4, 10, 18).

³ Nietzsche politik yalanın kökenini devlette bulur ve şöyle der: “bütün soğuk maddelerin en soğuğu devlettir, onun her şeyi yalandır, yalanı bile soğuktur. Hatta ağzından şu yalan bile sızar: “Ben devletim, ben halkım.” Evet kardeşlerim, bu yalandır, ...halkın var olduğu yerde devlet, anlaşılmaz bir şeydir... halk büyükten anlamaz, ...sadece büyük davaların göstericilerini ve artistlerini tanır ve onlara iman eder” (2011: 45-50)

Siyasetin doğrudan etki alanında bulunduğu ekonomi, teknoloji, etik, hukuk, iletişim ve daha pek çok alan bu “sentezleme çabası”nı güçleştirmektedir.

Çıkar hesapları arasında denge sağlamaya çalışma uğraşısında, siyasete yön vermesi gereken temel düsturun, T.H.Green⁴'in belirttiği gibi, “bilgiden çok değere dayanıyor olması” da bu matematiksel çabayı geçersizleştirmektedir. Ona göre, “siyaset yapıcısının son kararı yalnız nedenlerin bir değerlendirmesi ya da rastlantıların hesaplanması değildir; oyunun kurallarına uymanın, adaletin, uzun süreli çıkarın ya da genel gönencin anlatımıdır. Bundan dolayı da son çözümde ne olacağı hakkındaki olgusal bir yargıdan çok, ne olması gerektiği hakkındaki değersel bir yargıdır” (Sabine, 1991: 139)

Bu değerlerin tek tek sayılabilmesi ve genel politikadaki ve her bir politikadaki varlığının sorgulanması önemlidir. Elbette politik söylemlerde bu değerlerin yer alıp almadığı da izlenebilir. Fakat söylem-eylem karşılaştırmasının sürekli kontrolü daha önemlidir. Çünkü günümüz siyasetinin en önemli handikaplarından biri popülist söylemlerdir.

Değer kavramının içerdiği çok anlamlılık nedeniyle politikacıların ahlakı tartışılabilir, “politikanın ahlaki” (Bauman, 1998: 296) üzerine yürüyen tartışmada, uzlaşmış sonuçlara ulaşmak veya bu konuyu öncelikli değerlendirme unsuru olarak ele almak pek yaygın görünmemektedir.

Elbette bu “değer”lere dönük öncelikler önemlidir ancak değer odaklı söylemler, gerçek bilginin önemini azaltmamaktadır. Seçmeni bilgilendiren söylemler yerine kolayı seçmek ve duygulara hitapla siyaset yapma alışkanlığı, siyasetin her iki tarafı için de kolaycı ama gerçekleri örtmeye yarayan bir işlev görmektedir. “Politikacılar, bilgisizliklerini saklayabilmek için, ...genellemeler çerçevesinde konuşmaya daha alıştırlar ve ...mantıktan çok duygulara yönelik çeşitli etkileme biçimlerine aşırlar” (Saybaşıllı, 1985: 100). Popüler söylem dediğimiz bu yaklaşımın bugünkü bilgi toplumunda nasıl olup da hala eskisi kadar hatta eskisinden daha fazla geçerli olabildiği sorusunun yanıtı, insanların siyasetten beklentilerinin farklılaşmasında ve bilgi çağının bilgi yığını karşısında seçim yapmak için vakit ayırmaya istek duymamalarında yatmaktadır.

3.2. Politika Ötesi: Sistemlerin Doğumu

Siyasete dair ikinci radikal yorum, siyasi alanın giderek daraldığı gerçeğidir. Bu gerçeğin altında ekonomi-siyaset ilişkisinde ekonomi lehine siyasetin alan yitirmesi olduğu kadar toplumun bu değişime uyumu ve değer ve beklentilerinin farklılaşması da rol oynamaktadır.

Zizek bu konudaki görüşleri 3 grupta toplar ve

“Geleneksel cemaatçiler (Taylor ve Şürekâsı),

Modern evrenselciler (Rawls, Habermas) ve

Postmodern dağılımcılar (Lyotard ve Şürekâsı)” olarak yaptığı tasnifte görüş farklılıklarına karşın ortak noktaları olarak, “siyasal alanın eriyişi” konusunda hemfikir olmalarını gösterir.

Grupların bu konudaki yönelimleri ise şöyledir:

“Siyasallığı önceleyen bir etik olduğundan, öne çıkan geleneksel bir değerler silsilesince yönetilen kapalı bir cemaatte, o asıl anlatımıyla siyasetten pek de söz edilemeyeceğini;

Evrenselcilerin, siyaseti söylemsel veya sosyo-ekonomik anlamda yeniden dağıtımcı bir etiğin usule dair önceliklerinde temellendirdiklerini;

Dağıtımcılarınsa tekleştirici, totaliter, şiddet üreten bir unsur olarak gördükleri siyaseti lanetleyerek kendilerini alternatif bir siyasal tasarıya adanarak, siyasetin sebep olduğu etik yanlışları ve kötülükleri açığa çıkarmakla veya seslendirmekle yetinen bir tür etik eleştirmen konumunu benimsediklerini” (2007:205) ileri sürer.

⁴ Sabine, T.H.Green'i “Liberalizmi Ülkücü Açından Yeniden Düzenleyen” düşünür, olarak kategorize etmektedir.

Bu durumda “yeniden dağıtımçı” bir söylem dışında siyasi alanın anlamlı bir üretim zemininin kalmadığı belirtilebilir.

Günümüz siyasetinin bu soruna ek olarak yeni bir boyutu daha vardır. Buna göre, Zizek’in işaret ettiği “antagonizmalar” çerçevesinde yürüyen “politik mücadele”nin ayağına takılan diğer engel, veri yoğunluğu karşısında seçim yapabilme yetimizi yitirmiş olmamızdır. Oysa siyasetin özünü “seçim” yapabilmek oluşturur; seçmen siyasetçiyi seçerken, aslında onun yönetime dair seçimlerini seçmektedir⁵. Oysa bilginin, gerçekliğin ve anlamın “aşırılığı altında”; bu alanların her birine dair varolan kültürümüzün “çöküşü” (Baudrillard, 1998: 18); “politika ötesi biçimler/politik olma özelliklerini yitirmiş biçimler” (Baudrillard, 2011: 31) ortaya çıkarır.

Bu uyarı, siyaset anlayışında çok radikal bir değişime dikkat çekmektedir. Siyaset yöntemlerinin içinin boşalmasından, toplumun siyasete duyarsızlaşmasına tüm süreci açıklayan husus, tarih ve politika da dahil olmak üzere, “politika-ötesi bütün bu süreçlere bir son verilmiş” olmasıdır. Sonuç, “sistemlerin belli bir doyum noktasına ulaştıklarında artık tepki verememeleri” gerçeği ile açıklanabilir. Aşırı veri yüklenmiş, “şişşekolaşmış haber/bilgi stoklama ve bellek sistemleriyle bundan böyle hiçbir şey yapılamaz” (Baudrillard, 2011: 31). Zizek gruplamasına geri döndüğünde postmodern dağılımcılar arasında kategorize edebileceğimiz düşünürün, bu sürecin yarattığı “sessiz yığınlar” hakkındaki görüşleri, “popülist neo-romantizm” olarak nitelense de (Ryan, 2000: 459-460) ilgili yazında sıklıkla başvurulan tespitlerdir.

3.3. Mekan: İktidar ve Politika Mekanları

Dikkate alınması gereken üçüncü dönüşüm ise siyasetin mekanında yaşanan dönüşümdür. “Politika, mekan hakimiyeti amaçlı yapılan bir etkinliktir. Bu hakimiyet, kitleleri etkileme yoluyla kurulur. Bu nedenle de politik hakimiyet alanını genişletmek, politikacının temel amaçlarındanıdır. Ancak “mekan” olgusu, mutlak anlamının yanında “iletişimsel” özellikleri de olan bir yapıya sahip olduğundan; mutlak mekanlarla “oynama” yoluyla politik hakimiyet güçlendirilir ya da genişletilir. Mekana dair alınan tüm karar değişimleri, kentsel ve bölgesel tüm yapıyı, yıkım, düzenleme kararları, politik alanı farklılaştırır. Aynı zamanda küresel ekonomi, politika yapım yeri olan yerel/ulusal’ın üzerine küresel bir odak kurguladığından; politikanın yereldeki “iktidarı” da sorunlu hale gelmiştir” (Tunçer, 2017: 40).

Bu sorunu net bir şekilde özetleyen Bauman’a göre, "akışkan zamanlarda iktidar ve politika birbirinden ayrılmakta ve iktidar, politikayı mahaller uzamında çürümeye bırakarak, Manuel Castells'in deyişiyle "akışlar uzamı" na uçmaktadır" (Bauman-Lyon, 2013: 108). Bu durum, yerelde yürüyen siyasetin aslında gerçek iktidara ulaşma şansının bulunmadığını ve dolayısıyla insanların siyasetten bu anlamda uzaklaşmasının da haklı temelleri bulunduğunu göstermektedir.

3.4. Talep: Yasal ve Politik Eşitlik

Doğal olarak bütün bu süreçler karşılıklı şekilde birbirini etkilerken, daralan siyasal alandan dışlanan kitleler de kamusal talepler yerine daha bireyci beklentilerini gündeme sürmekte; siyasetin “mekan” boyutu değişirken, içeriğinde de dönüşüm gerçekleşmekte ve eşitlik mottosu, emek-sermaye ilişkisinin, özgürlük talepleri ise tüm çeşitlenen yönleriyle hepsinin önüne geçmektedir.

Bu sürecin en temel belirleyeni, “Batı dünyasının, pazara toplumsal yaşamın öteki alanlarından çok daha farklı bir ekonomik yaşam düzenleme yetkisi vermek için, siyasetin egemenliğinden uzaklaşması” olmuştur (Touraine, 2000: 39). Aynı sürecin bireyselleşmeye yaptığı aşırı vurgu ile birlikte düşünüldüğünde birey ve ekonomi giderek birbirinden uzaklaşmış ve siyaset dilinin ortak argümanları parçalanmıştır⁶. Siyasetin iktidar hedefinin ortadan kalkmasıyla sivil toplumcu

⁵ Değer ve seçim arasındaki ilişkiye dair Billington: “seçim yapma, bilim insanının her zaman ortadan kaldırmak istediği bir duruma ilişkindir; ahlak kurallarında ise seçim yapmak, hem gerekli, hem de kaçınılmazdır” diyerek bir ek yapmaktadır (1997: 52).

⁶ Burada Zeldin’in kadınlara bir özel dipnot açarak, “kadınlar “zorlu” bir dünya olduğunu düşünerek politikadan korkuyor” olsalar da “onları erkeklerden avantajlı kılan şeyin, kadınların “çift cepheli” varlıklar olarak, dünyayı hem kamusal hem özel boyutuyla görmeleri ve böylece soyutlamaların içinde kaybolup gitmemeleri” olduğunu düşünmektedir (2000: 137).

parçalanmış hak talepleri ise “görüşmelere dayalı tartışmacı bir tutumdan çok, savunmacı bir tutumu benimsemiş” ve “bir takım fetihlere kalkışmaktansa, toplumsal boyutta bir istilaya ve bir sömürüye karşı direniş” noktasına çekilmiştir (Touraine, 2000: 394). Bugünkü sivil toplum anlayışının aslında sadece “grupçuluk” olarak tanımlanabileceğini çünkü güçlü bir sivil toplumcu yapının ancak güçlü devlette mümkün olduğunu ve devleti zayıflatıcı görüşlerin sivil toplumun temelini de kaydıracağını ileri sürmek mümkündür (Wallerstein, 2003: 14-15).

Siyasette açığa çıkan bu farklılaşma ile “yasal ve politik eşitlik için politik alanda vaat edilen gelecek, piyasada emeğin sermayeye kaçınılmaz bağımlılığından dikkatleri uzaklaştırma” işlevi görmüştür. “Ekonomi ile politika arasındaki bu bölünme... emeğin tarafında sendikaları, otorite yapısındaki ara gruplar tarafında da ekonomik denetime ilişkin sorunlardan çok sivil ve politik özgürlükler üzerinde odaklanan orta sınıf farkındalığını beslemiştir” (Harvey, 2002: 158). İşte bu kayma politikanın aktörlerinde de değişimi zorlamıştır.

En yaygın kabul, insanların genel özgürleşme hareketinin doruğunda olmak için “sınıfsal konumu temel alma görüşünün artık geçerli olmadığı” inancıdır (Bahro, 1989: 88)⁷. Oysa tam da bu talebe ilişkin bir sorun daha vardır. Esasen “özgürlük” ve “eşitlik” taleplerinin Fransız Devrimi’ne dayandırıldığında, bir de “kardeşlik” ilkesi bulunduğunu unutmamıza dikkat çeken Wallerstein, liberalizmin bununla da yetinmeyerek, bu eşit değerler arasından “özgürlüğün” “eşitliğe” göre öncelikli olduğunu kabul ettirdiğini vurgular. Oysa ki “özgürlüğü eşitlikten ayırmak hiçbir şekilde mümkün olmadığı gibi eğer bir kişinin tercihleri eşitsiz bir konumda olmasından ötürü kısıtlanıyorsa, o kişinin tercih yapmakta “özgür” olamayacağı” çok açıktır (Wallerstein, 2005: 88; Chomsky, 2000: 107). Rousseau’dan beri bu gerçek dile getirilir. (Berman, 2011: 199)⁸.

İkinci temel dönüşüm, bütüncül iktidar hedefinin parçalanmasıyla etnik kimlik esaslı kimlik siyasetinin öne çıkmasıdır. Ancak bizatihi bu talepler, siyasetin merkezindeki “devlet”i zayıflatan adımlar olmuştur. “Milliyetçiliklerin çoğunlukla devlet-merkezli ve toprağa bağlı” talepleri “seküler ve yönelim olarak bilinçli biçimde modernist” iken; “günümüzdeki etnik saflaştırma yanlıları tam da bu geleneğin reddedilmesi temelinde hareket etmekte” ve “ileriye doğru değil, geriye doğru hiçbir zaman yeniden elde edemeyecekleri şanlı geçmişlere bakarak” kurgulanmaktadır (Wallerstein, 2002: 60).

4. ENFORMASYONEL SİYASETİN AÇMAZLARI

Bilgi toplumunda enformasyonun hemen tüm süreçleri etkilediği dikkate alındığında, Manuel Castells tarafından dile getirilen “enformasyonel kapitalizm”⁹ kavramına ve bu sistemde siyasetin de ancak “enformasyonel siyaset” olarak tanımlanabileceğine dikkat çekmek gerekmektedir.

Castells’in, enformasyonel kapitalizm kavramıyla kapitalist sistemin, para ve mal akışı ile gerçekleşen ilerleyişinin değişerek, enformatif nitelik kazanması anlatılmaya çalışılmaktadır. Yazara göre, “bir sistem olarak devletçiliğin çöküşü sonrasında kapitalizm, dünyanın dört bir yanında yeni bir sistematik oluşturmuş durumdadır. Hem sanayi devrimi sırasında oluşturulan kapitalizmden, hem de İkinci Dünya Savaşı sonrasında ekonomik Keynesçilik ve sosyal refahçılık olarak ortaya çıkan kapitalizmden daha farklı bir kapitalizm modeli olan bu yeni sistem, yeniliklerin tetiklediği verimliliğe ve küreselleşmeye kilitlenmiş, rekabet gücüne dayanan, enformasyonel, hiçbir zaman olmadığı kadar kültüre yerleşmiş ve teknolojiden yararlanan bir kapitalizmdir” (2007, s. 489).

Bu dönüşüm, siyaset kurum ve araçlarında da bazı radikal değişimlere kanal açmıştır. Bu ana değişim odakları aşağıdaki gibi 4 başlıkta toparlanabilir:

1. Ekonomik Güç

⁷ Esasen parti ve ideoloji tartışmaları özellikle komünist parti geleneğinde sıklıkla tartışılan bir konudur. Thompson’un “Teorinin Sefaleti” ve “Balinanın Dışında” eserindeki vurgularından (1994: 6-18). ; ...geniş bir yazın vardır.

⁸ Berman buna “ironik bir biçimde metropol yaşamının eşitliğinin, en aşırı ve en sert eşitsizliklerin oluşmasına yardımcı olması” örneğini verir (2011: 125).

⁹ Daha detaylı açıklama için bkz. (Tunçer, 2018: 268-278).

2. Para Piyasaları
3. Kişiliğin Pazarlanması ve Partilerin Sönüşü
4. Sanal Demokrasi veya Siyasetin Sonu

4.1. Ekonomik Güç

Siyasette ekonomik gücün rolü ve temsili tarih boyunca varolmuştur. Ekonomik gücü elinde bulunduranların devlet yönetiminde doğrudan ya da dolaylı olarak temsiliyeti, demokrasiye geçiş, hakların tanınması ve anayasa hukuku oluşum sürecinin izlenmesinden kolayca çıkarılır.

Ancak siyaset yapmanın günümüzdeki koşullarında ekonomik gücün neredeyse temel faktör konumuna yükseldiğini, iletişim medyaları yoluyla siyaset yapmanın getirdiği harcamaların “ekonomik güç” gerektirdiğini, bu gücün bir tarafa destek vermeyerek karşı tarafı desteklediğinde, siyaset kanallarının son derece daraldığı hayli bilinen bir gerçektir. Bunu dünyanın en önemli küresel güçlerinden biri örneğiyle açıklayan Chomsky, bilindik sert söylemiyle şöyle özetler: “ABD deki siyasi yelpaze oldukça dardır ve insanlar Amerikan başkanlık seçimlerinin çoğunlukla satın alındığını biliyor... Amerikalılar, zenginliğin ve siyasi iktidarın içine doğmuş, aynı seçkin üniversitelere devam etmiş, üyelerine yönetenlerin üslubunu ve tavırlarını öğreten aynı gizli topluluğa katılmış ve çoğunlukla aynı şirket güçleri tarafından finanse edildikleri için yarışa katılabilmemiş büyük-parti adayları arasında seçim yapabilirler. (Chomsky, 2008: 104, 123)

Ekonomik değişimde para piyasalarının etkisi kadar önemli bir diğer ekonomik faktör ise Drucker’ın “demiryolu, Sanayi Devrimi için ne idiye, e-ticaret de Bilgi Devrimi için odur” (2003: 20) diyerek özetlediği e-ticaretin rolüdür. Bu rolün etkisiyle üretimde, dağıtımda, istihdamda yaşanan değişimi anlayamayan siyasetçi, günün “reel politikası” hakkında söylem üretmekte zorlanacaktır. Çünkü günümüz kapitalizmi artık “enformasyonel kapitalizm” olarak ekonomiyi şekillendirmektedir.

4.2. Para Piyasaları

Yukarıda ekonomik güç kavramına değindikten sonra para piyasaları olgusuna ayrı bir başlık açmak gereksiz gibi görülebilirse de küresel ağlarla birbirine bağlı bir ekonomiler ağı dünyasında, hemen hiçbir siyasi kararın, bu piyasaların vereceği tepkiyi düşünmeden alınmadığı unutulmamalıdır.

Örneğin Bauman, sadece yerel siyaset açısından değil, ulusal ve hatta küresel siyaset açısından da ekonomik perspektifin ne denli öne geçmiş olduğunu açıklarken, şöyle bir örnek verir: “Ne yapılacağına cuma günü karar veren politik liderlerimiz, yaptıkları şeyin gerçekte ne olduğunu öğrenmek için pazartesi günü borsanın açılışını beklediklerinden, hafta sonunu titreyerek geçiriyorlar” (Bauman-Lyon, 2013: 145). Türk siyasi tarihinde de yakın dönemli belirgin örneklerden olan; “anayasa kitabının fırlatılması” olayı ile yaşandığı iddia edilen mali kriz ve iç siyasette dış odaklara mesaj verilmek için sarfedilen sözlerin arkasından yaşanan tüm kur dalgalanmaları da benzer özellikler taşımaktadır.

Özellikle bankacılık sisteminin yüksek faizli kredileri üzerinden, “bankaların aşırı destek almasına müsaade edildiğinden ve gerçek değerlere göre çok fazla karmaşıklaşmış vadeli işlemler etrafında oluşan koca bir bankacılık sistemi gölgesinin varlığına izin verildiğinden” (Fukuyama, 2018: 8) beri para piyasalarının siyaset üzerindeki baskısı da yoğunlaşarak sürmektedir.

4.3. Kişiliğin Pazarlanması ve Partilerin Sönüşü

Siyasette değişimin göstergelerinden biri de sistemin, partilerden liderlere yönelmesi ve liderlerin asıl ilgi odağı olmasıdır. Siyasetçilerin politika önerileri yerine “kişiliklerinin pazarlanması” (Sennett, 2009: 116) yoluyla sürdürülen seçim yarışları, politikaların “enformasyonel sunumları” ile sürmekte ve pahalı reklam kampanyalarından ibaret duruma gelmektedir. “Mevcut siyasi sistemin dehası, reklamların ve medyanın ‘meseleler üzerinde’ değil, adayların üslubuna, kişiliğine ve diğer önemsiz şeylere odaklanarak, politikayı önemsiz bir konu haline getirmesinde yatmakta; siyasi partiler, adaylar için pazarlama sistemlerine dönüşmekte”dir (Chomsky, 2008: 125). Açılan bu kapıdan geçen

liderler de böylece gündemi her koşulda yönlendirebilmenin kolaylığını popülist söylem ve politikalarla kotarmaktadır.

“Medya uzamında sembol manipülasyonu tarafından başlatılan enformasyonel siyasetle, stratejik oyunlar, ısmarlama temsil ve kişiselleştirilmiş liderlik, sanayi çağında siyasetin başlıca nitelikleri olan sınıf temsili, ideolojik seferberlik ve parti kontrolünün yerine geçmiştir.” (Castells, 2007: 500) Kökeninde başka bazı olgular da bulunmasına karşın, sonuç olarak bugün “parti”lerin eski görevlerini yüklenemedikleri; “devleti kontrollerinin gerilediği” ve “seçimlerde yarışmak ve kamusal işlerin ritüellerine katılabilecek bir profesyonel politikacılar kastı üretmek” dışında işlevleri kalmadığı ileri sürülebilir. Benton bu görüşü, “parti halkın “sahici” bir sesi değildir; partili politikacılar hakkındaki en genel kanı onların yalan söyledikleri yolundadır” (1995: 257) şeklindeki sert cümle ile özetler.

Partinin bu işlevsizliği, sadece partili politikacıların tavırlarından anlaşılmaz; parti programları da içeriksiz “imge”lerle doludur ve vaatleri belirsizdir. Benjamin bunu açıklarken: “Burjuva partilerinin programı nedir ki? Ağzına kadar teşbihlerle dolu kötü bir bahar şiiri... Bunlar yalnızca birer imge” (2001: 166) demektedir. Bugün ikinci kutbunu yitirmiş dünyanın hemen tüm liberal partileri, imge ve teşbihlerin duygusallığından da arındırılmış ve içi boşaltılmış ya da farklılaştırılmış benzer kavramlarla, hemen hemen aynı söylemleri yansıtmaktadır.

Tüm ekonomik ve siyasi ağların yarattığı sanal ortam, insanların akılları yerine duygularına hitap etmeyi de içeren, “duyguların, hızlı, basit, kesin ve keskin” (Bilen, 2014: 55) olmasından yararlanmakta ve daha zorlu bir süreç olan düşünselliği devre dışı bırakmaktadır. Politikacının yakaladığı bu şans, söylemlerin sertliği ayarlanarak, duruma göre içerikten bağımsız bir duygusal yönlendirmeye, taraftarları eylemliliğe sürükleyebilmektedir. Burada bir çocuğu severken fotoğraflanmak ya da fakir ailenin yer sofrasında mesaj vermek olabileceği gibi ihtişamlı bir yapının ya da koltuğun arka fonu oluşturduğu bir iktidar mesajı da olabilmektedir.

Görsel teknolojilerin kullanımının sunduğu bu olanaklar giderek artmakta; “kitlelilik” politik mesajın yayılma hızını artırırken; “etkileşimli medya teknolojileri” ile aynı zamanda bireysel taleplere hızla yanıt veren yazılımlar ve yüksek bant genişliği sayesinde politik ünlülere “çok daha bireyselleştirilmiş ilişkiler sunabilme” (Ohmae, 2000: 104) olanağı da yaratılmaktadır. Aynı teknoloji kullanımıyla bilginin bu bireyselleştirilerek akışının gerektirdiği bilinçli seçmen ile kitleliliğinin bağımlısı duygusal/yönlendirilebilir seçmen kitlesinin birarada yönetimi de elbette bir diğer başarı olmaktadır.

4.4. Sanal Demokrasi veya Siyasetin Sonu

Bütün bu çapraz etkilerle, siyaset “enformasyonel siyaset” haline gelmiş ve bürokrasiyi ikame eden bir “medyakrasi”nin kurulmasıyla da demokrasinin bütün somut kurumlarını gölgeleyen bir “sanal demokrasi” oluşturulmuştur (Castells, 2006: 477-491).

Vatandaşın siyasi taleplerinin törpülediği ve manipüle edildiği; seçmenin siyaset dışına ötelendiği, tüm söylemlerin reklamları olduğu, çatışma çağında sosyal taleplerin ikincilleştirildiği ve popülizmin çağdaş maskelerle yükseldiği bu dönem postmodern görüşün önerdiği şekilde siyasetin sonunu da ilan etmekte gibidir.

Bu sürece teknik gelişmelerin de katkısı büyüktür. Örneğin teknolojik gelişmeler ve bilgi sistemlerine geçişle, bürokrasinin birçok alanıyla birlikte, klasik diplomasi anlayışından dijital diplomasiye geçiş sağlanmıştır. Ancak bilgi teknolojilerindeki küresel tekelleşmenin sadece ulus-devletler için değil, bizatihi insan türü için de riskler getirdiği bilinmektedir.

5. SON YERİNE

Bütün bu gelişmeler birada değerlendirildiğinde, yeni çağda öncelikle siyasi alanın özel alan karşısında gerilediğini; iletişim teknolojilerinin de desteğiyle siyaset yapma yöntem ve araçlarında da değişim yaşandığını; partiler görece önem kaybederken, liderler çağına girildiğini; bunun da totaliter eğilimlere gönüllü kapı aralama sonucu doğurabileceğini söyleyebiliriz.

Kuşkusuz ekonomik gelişmelerin asıl belirleyici olduğu sınıfsal değişimler, siyasetin doğasını da etkilemiş, talepler çeşitlenirken, politik içerikleri de zayıflamıştır. Dahası kültürel mücadelelerin alanı daraldıkça, kimlik siyaseti ve etnik milliyetçilikler üzerinden talep gruplarının tekrar tekrar bölünme yaşayacağı bir düzleme ulaşılmıştır.

Teknoloji de tüm yaşam alanlarını etkilerken, politika alanında coğrafi sınırları ortadan kaldırması, yeni halka ilişkiler tarzlarının yaratılmasına ve yeni yönetim fırsatlarına olanak sağlaması gibi özellikleri ile süreci yönlendirmiştir. Kimi iyimser görüşler, tekniğin demokratikleşmesi olarak da sonuçlar yaratacak bu sürecin, demokrasiyi güçlendirecek sonuçlar da üretebileceğini; yerel halkların da bu ağlar üzerinden birleşme olanaklarının var olduğunu ileri sürmektedirler. Özellikle “iletişim teknikleri”, siyasal alandaki daralmayı tersine çeviren bir faktör olarak da işlev görebilmektedir. Örneğin sadece siyasetçi açısından değil, seçmenin “sesini duyurma yöntemleri” açısından da iletişim süreçlerindeki değişimler önem kazanmaktadır. Özellikle internetin sunduğu iletişim hattı, bugün pek çok muhalif hareketin “kurucu ögesi” olabilmektedir.

Sonuç itibarıyla, gelişmiş modern demokrasi ve çağdaş yönetim politikaları için gelecek odaklı bakış açısı edinmek ve yeni açılımları hızlandırmak önemlidir. İçinde bulunduğumuz yeni politik düzlem, politika yapıcılarının söylemlerini de etkilemekte; seçmenlere de tüm söylemleri iyi izleyerek, doğru bağlamlarında algılama görev yüklemektedir.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. (1998). *Minima Moralia*. Çev. Orhan Koçak, Ahmet Doğukan. İstanbul: Metis Yayın.
- Bahro, R. (1989). *Nasıl Sosyalizm, Hangi Yeşil, Ne İçin Sanayi?*. Der. Tanıl Bora. İstanbul: Ayrıntı Yayın.
- Barthes, R. (1998). *Roland Barthes*. Çev. Sema Rifat. İstanbul: YKY.
- Baudrillard, J. (1998). *Kusursuz Cinayet*. Çev. Necmeddin Sevil. İstanbul: Ayrıntı Yayın.
- Baudrillard, J. (2011). *Çaresiz Stratejiler*. Çev. Oğuz Adanır. İkinci Basım. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Bauman, Z. (1998). *Postmodern Etik*. Çev. Alev Türker. İstanbul: Ayrıntı Yayın.
- Bauman, Z.-Lyon, D. (2013). *Akışkan Gözetim*. Çev. Elçin Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Benjamin, W. (2001). *Son Bakışta Aşk (Metis Seçkileri)*. Haz. Nurdan Gürbilek. Üçüncü Basım. İstanbul: Metis Yayın.
- Benton, S. (1995). Partinin Çöküşü. *Yeni Zamanlar*. Der. Hall, Stuart ve Jacques, Martin, Çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayın.
- Berman, M. (2011). *Özgünlüğün Politikası*. Çev. Nursel Yıldız. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Bilen, M. (2014). *Duygudan Eyleme İletişim*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Castells, M. (2006). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Cilt:2 (Kimliğin Gücü)*. Çev. Ebru Kılıç. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2007). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür (Üçüncü Cilt: Binyılın Sonu)*. Çev. Ebru Kılıç. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chomsky, N. (2000). *Halkın Sirtından Kazanç*. Çev. Deniz Hakyemez, Barış Zeren. İstanbul: Om Yayın.
- Chomsky, N. (2002). *Dil ve Zihin*. Çev. Ahmet Kocaman. 2. Baskı. Ankara: Ayraç Yayın.
- Chomsky, N. (2008) *Müdahaleler*. Çev. Taylan Doğan, Nuri Ersoy. İstanbul: bgst Yayınları.
- Drucker, P. (2003). *Geleceğin Toplumunda Yönetim*. Çev. Mehmet Zaman. İstanbul: Hayat Yayın.
- Eagleton, T. (1999). *Postmodernizmin Yanılsamaları*. Çev. Mehmet Küçük. İstanbul: Ayrıntı Yayın.

- Fukuyama, F. (2018). *Siyasi Düzen ve Siyasi Çürüme*. Çev. Murteza Özeren. İstanbul: Profil Kitap.
- Harvey, D. (2002). Sınıfsal Yapı ve Mekansal Farklılaşma Kuramı. Duru, Bülent, Ayten Alkan (Der. ve Çev.). *20 Yüzyıl Kenti*. Ankara: İmge Kitabevi. ss.147-172.
- Hayek, F. (2004). *Kölelik Yolu*. Çev. Turhan Feyzioğlu, Yıldırım Arsan. Ankara: Liberte Yayınları.
- Nietzsche, F. (2011). *Böyle Buyurdu Zerdüşt*. Çev. Funda Aydın, İstanbul: Sis Yayıncılık.
- Ohmae, K. (2000). *Görünmeyen Kıta*. Çev. Zülfi Dicleli. İstanbul: Türk Henkel Yayın.
- Platon (1992). *Devlet*. Çev. Sebahattin Eyuboğlu, M. Ali Cimcoz. Yedinci Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ryan, M. (2000). Postmodern Siyaset. *Modernite Versus Postmodernite*. Der. Mehmet Küçük. Çev. Mehmet Küçük. 3. Baskı. Ankara: Vadi Yayın.
- Sabine, G. (1991). *Yakın Çağ Siyasal Düşünceler Tarihi*. Çev. Özer Ozankaya. Ankara: Gündoğan Yayın.
- Saybaşı, K. (1985). *Siyaset Biliminde Temel Yaklaşımlar*. Ankara: Birey-Toplum Yayın.
- Sennett, R. (2009). *Yeni Kapitalizmin Kültürü*. Çev. Aylin Onacak. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Steinberg, S.S. ve Austern, D.T. (1995). *Hükümet Ahlak ve Yöneticiler*. Çev. Turgay Ergun. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Thompson, E.P. (1994). *Teorinin Sefaleti*. Çev. Fethi Yıldırım. İstanbul: Alan Yayın.
- Tunçer, A. S. (2017). Politik Mücadelede Mekan Olgusunun Aşımı. *YYÜ SBF Dergisi*. Afro-Avrasya Özel Sayısı. 33-41.
- Tunçer, A. S. (2018), Enformasyonel Kapitalizm. *Kamu Yönetimi Ansiklopedisi*, Ed. Yasemin Mamur Işıkçı-Esmeray Aladağlı, Ankara: Astana Yayınları. 268-278.
- Wallerstein, I. (2002). *Ütopistik (Ya da 21. Yüzyılın Tarihsel Seçimleri)*. Çev. Taylan Doğan. İstanbul: Aram Yayın.
- Wallerstein, I. (2003). *Liberalizmden Sonra*. Çev. Erdal Öz. 2. Basım. İstanbul: Metis Yayın.
- Wallerstein, I. (2005). *21. Yüzyılın Siyaseti*, Çev. Taylan Doğan, Ender Abadoğlu. 2. Basım. İstanbul: Aram Yayın.
- Zedlin, T. (2000). *İnsanlığın Mahrem Tarihi*. Çev. Elif Özsayar. 2. Basım. İstanbul: Ayrıntı Yayın.
- Zizek, S. (2007). *Gıdıklanan Özne (Politik Ontolojinin Yok Merkezi)*. Çev. Şamil Can, 2. Baskı, Ankara: Epos Yayınları.
- Zizek, S. (2014). *Paralaks*. Çev. Sabri Gürses, İstanbul: Encore.